

només edificat en un dels dos costats, expressió popular pertot: no sols a Barcelona (Sants, 1900 almenys), sinó també a Valls (1964), i fins al Migjorn valencià (nom d'un dels carrers del poble a Benipeixcar, també a Benirredrà, 1963).

Al costat del cat. *galta* hi ha les formes que designen la mateixa part del cos en les llengües romàniques del Nord i del Centre (res d'això en castellà ni portuguès): oc. *gauta* [c. 1200, ADaniel, Sordel, *Jaufré*, PSW IV, 87; *Rayn.* III, 446], fr. *joue*,¹ reto-rom. *gaulta* (Sobreselva, Dolomites), it. *gota*: en general és la *galta*, llevat que es pot estendre fins a designar les barres en alguns parlars rètics i occitans, com ja hem vist que passa ocasionalment en català. És versemblant que hagués estat general a tota la Itàlia Alta i central, fins que s'hi va estendre el longob. WANKA (> plural *guance*, d'on el singular analògic *guancia*): avui *guancia* és el mot més corrent en la llengua comuna, però *gota* és encara la forma més estesa pels parlars de Toscana, amb prolongacions locals cap a l'Emília i Sud de Lombardia.

En it., el mot es troba des dels orígens literaris, car *golta* ja figura a mj. S. XIII en el màxim poeta lombard Bonvesin da Riva; *gòlte* «guancia» en textos milanesos posteriors, *sgòlta* en el *Varon Milanés* de Capis (c. l'a. 1600), Salvioni, *Fon. Città di Milano*, 84, 85. Aquesta *l*, allí i a la Sobreselva, obeeix a un tractament dialectal secundari de AU que ens dóna també en bastants altres mots, sobretot a Lombardia (*malta/mota*, *salma/soma*, *saldò/soldo/sodo*, cf. Rohlf, *Hist. It. Gr.* I, 78-80, 402-3; DCEC, s. v. *saldar*; *TopHesp.* II, 17): és, doncs, un fenomen no sense alguna vaga analogia amb el català de *malalta*, *galta*, però en tot cas secundari i sense importància etimològica.

Entre Toscana i els Alps ha trencat la continuïtat la invasió del mot longobard, però el que ens interessa reapareix fins avui en el Nord del Vènet, a la Sobreselva i en les valls valdeses del Piemont (detalls en H. Kahane 1941, *Language* XVII, 214-5, 211-22, i en la seva tesi doctoral); però del seu antic predomini en l'Alta Itàlia dóna fe la propagació a les colònies gallo-italianes de Sicília. Salta a la vista, atesa aquesta distribució geogràfica que és desencaminat, per raons dialectològiques i fonètiques admetre (com volia M-Lübke) que a Itàlia sigui un invasor provinent de l'oc. merid. *gauta* (hi ha *j*- en el Nord occità, i en tot el francoprovençal i el francès).

Des de Diez, *Wb.*, 170, i encara M-L. (*REW*, 3625) s'havia suposat que aquest mot romànic vingué del ll. GABĀTA 'gaveta', 'escudella'. Però fins fent massa poc cas del cat. *galta* i de les formes italianes, ja molts es van adonar que és ben estrany el tractament fonètic GABĀTA > *joue* àdhuc en francès, de manera que Herzog (*ZRPb.* xxvi, 735-6) ja es preguntava si no s'havia de preferir CAVĪTAS, -ATIS; cosa també inadmissible per diverses raons —no sols l'aspecte semàntic—, entre altres perquè fóra injustificable partir d'una forma de nominatiu. De fet ja M-Lübke (*Einf.*, § 116), sota la sorpresa de la divergència fonètica amb el descendent real de GABĀTA, o sigui el fr. *jatte*, suggeria

que hi hauria hagut com a duplicat un ll. vg. *GABĪTA, havent-se reservat el descendent de l'un per al significat propi, i el de l'altre per a 'galta'.

Contra aquests estranys equilibris, va reaccionar Jud (*ASNSL* cxxiv, 1910, 400) amb una negació resolta de l'etimologia GABĀTA, tant des del punt de vista fonètic com semàntic, mostrant que no hi havia cap prova que es produïxí gaire enlloc el canvi semàntic de 'escudella' en 'galta':² cap cas en el treball fonamental de Zauner (*Die romanischen Namen der Körperteilen*); a les escapatòries fonètiques de M-L., objecta que precisament les variants tipus *GAVITA (sic. *gavita*, abr. *gavete*, piem. *gavia*, i el romanisme a-al. ant. *gabiza*) són les que signifiquen 'gaveta' o 'escudella'; d'altra banda, posant de relleu que en el centre de França el significat 'galta' està representat per formes com *gawno* (*ALF* mapa *joue*), que s'allunyen en absolut de GABĀTA i que repugna separar totalment de *gauto/joue*, per tant assenta la hipòtesi que tot plegat és d'origen pre-romà.

Doncs ara, per la nostra banda, afegim nosaltres que l'oposició entre el resultat fonètic de GABĀTA en el seu sentit provat i els del nom de la part del cos, no és solament en francès *jatte/joue*, sinó igualment en llengua d'oc i català *gavadal/galta*, llgd. coster *gáouto* f. «joue» però *gáoudo* f. «conque en terre vernissée» (Mâzuc, *Pezenàs*), Clarmont d'Erau *gauto* «joue» però *gauda* «conque» (Pastre, p. 77).

Davant les irrecusables raons de Jud, no sols Gamillscheg (*EWFS*, s. v., 541) i el crític de *Rom.* [Ant. Thomas] xlv, 254-8, sinó el mateix M-Lübke en *W. u. S.* XII, 8, es rendiren rebutjant ja definitivament GABĀTA; en el *REW*: (3706a) suposa un gal GAUTA 'galta', que abusivament imprimeix sense asterisc (*AlcM*, barrejant-ho tot, diu gal *GABĀTA), però això està enterament mancat de base: com ja reconegué Thurneysen (*l. c.*) amb la seva gran autoritat celtològica, no hi ha res d'això en cèltic,³ i ni tan sols fóra lícit de postular-ho com a al·lòtrop d'aqueix mot llatí, car és un mot llatí de data poc antiga (no abans de Marcial) i enterament estrany a l'itàlic i a l'indoeuropeu: com ja ho prova la *ā* en síl·laba oberta interna, i així ho accepten tots els llatinistes: es tracta d'un estrangerisme en llatí, manllevat del semític, segurament el púnic, on un femení *qabat- correspondria a l'hebreu *qab* 'recipient'.

D'altra banda hi ha encara un detall fonètic essencial en el nostre problema, en el qual no repara fins ara cap romanista. I és que si una base fònica GĀBĀTA o GĀVĀTA és manifestament impossible segons les normes de la fonètica històrica i comparada, tampoc una base GAŪTA no pot satisfer del tot, car això solament podria donar *gōta en català. ¿Estem, doncs, davant un carreró fonètic sense sortida? No cal pensar en el supòsit que en català sigui un manlleu un mot de tal significat, documentat des de tan antic com en oc., fr. i it., i amb una densitat medieval més gran que enlloc.

Ni una cosa ni l'altra, car hi ha un cas especial: el dels mots com PARABŌLA, que donen *au* en llengua d'oc, però *o* en francès i italià, i no obstant tenen